

ΠΟΙΑ Η ΜΟΡΦΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ ΕΙΣ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ.

B.

Τὸ πρόβλημα τοῦ μᾶς ἰνικρούζει εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν δὲν ἀφορᾷ τόσον τὴν μορφήν τοῦ προφορικοῦ λόγου, ὅσον τοῦ γραπτοῦ τοιοῦτου. Διὰ τὴν λαλουμένην—ὡς λαλουμένην—σχεδὸν κανεὶς δὲν ἔχει ἀντίρρησην τὸ δικαίωμα τῆς δημοτικῆς ὅπως ἐξακολουθῆ νὰ ἦναι ἡ γλῶσσα τῆς συνομιλίας, καὶ αὐτοὶ οἱ φανατικώτεροι ἀτικισταί, ὡς ὁ Κόντος καὶ Σας, δὲν τὸ ἀμφισβητοῦσι, ἐὰν δὲ κάποιος πότε τολμήσῃ νὰ μεταχειρισθῆ τὴν γλῶσσαν τοῦ Δογματάτου (τοῦ ἠρωος τῆς Βαβυλωνίας) εἰς συντροφικὴν κουβένταν, δὲν ἀμφ.βάλλομεν ὅτι θὰ προκαλέσῃ τὸν ἔμετον τῶν ἀκούοντων. Ὁλος ὁ πάταγος ἐγείρεται διὰ τὴν μορφήν τῆς γλώσσης ἐν τῷ γραπτῷ λόγῳ ἰδίᾳ, ἐὰν ὀλδ. πρέπῃ νὰ γράφωμεν εἰς ἀτικίζουσαν, ἢ καθαρεύουσαν, ἢ εἰς δημοτικὴν, ἢ μαλλιαρικὴν, ἢ καὶ εἰς μῖγμα μερικῶν ἢ ὅλων, ἐπομένως, καὶ τὸ πρόβλημα ὅπερ τίθεται ἐνώπιόν μας εἶναι κυρίως ποία ἡ μέλλουσα μορφή τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἐν τῷ γραπτῷ λόγῳ.

Κάποιος ἤμπορεῖ νὰ παρατηρήσῃ ὅτι τὴν ἀπάτησιν εἰς αὐτὸ τὸ ἐρώτημα δὲν θὰ τὴν δώσωμεν ἡμεῖς ἀλλ' ὁ χρόνος.

Βέβαια. Ἡ τέχνη τῆς ματικῆς ἐξέλιπεν ἀπὸ τὴν ἐποχὴν μας· σημειωτέον ὅμως ὅτι ἀντικατεστάθη ὑπὸ τῆς ἐπιστημονικῆς προορήσεως διὰ τῆς ὁποίας ἐξετάζοντες τὰ φαινόμενα τοῦ παρόντος συμπεραίνομεν τι θὰ ἐπακολουθήσῃ εἰς τὸ μέλλον. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν γλῶσσαν, ἡ μόνη δοκιμὴ δι' ἧς κρίνεται ἡ ἀξία ἐκάστης εἶναι τὸ κριτήριον τῆς χρησιμότητος, ἐκείνη δὲ ἐπικρατεῖ εἰς τὸ μέλλον ἢ τις ἀνταποκρινομένη εἰς αὐτὸ τὸ κριτήριον, ὑπερέχει τῶν ἄλλων ὡς πρὸς τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς σαφηνείας, ἀκριβείας, καὶ ἐκφραστικῆς δυνάμεως. Ἡ γλῶσσα τοῦ εὐκολώτερον ἐκφράζει τὰς ἰδίας μας, τοῦ καταλληλότερον πρόσαρμόζεται εἰς τὴν κοινὴν χρῆσιν, ἐν ἐνὶ λόγῳ, ἢ γλῶσσα τῆς συνηθείας, εἶναι ἡ γλῶσσα τοῦ παρόντος καὶ ἡ γλῶσσα τοῦ μέλλοντος. Εἶναι γελοῖον νὰ χαρακτηρίζονται, ὡς χυδαῖα, γλωσσικὰ ἰδῶματα κοινῆς καταλήψεως καὶ χρήσεως, διότι ἡ καλαισθητικὴ ἄποψις δὲν μᾶς ὀδηγεῖ εἰς τὴν ἀντικειμενικὴν ἀλήθειαν. Ὅ,τι συνειθίζομεν, μᾶς φαίνεται καὶ ὠραῖον. Πρὶν ἢ ἐμφανισθῆ ὁ Δάντης εἰς τὸν φιλολογικὸν ὀρίζοντα ὅλοι κατέκρι

ναν τὴν Ἱταλικήν, ὡς βάρβαρον καὶ ἀκαλλιέργητον, ἅμα ὁμως ὁ ἐν λόγῳ ποιητῆς ἐφιλοτέχνησε τὰ ἀθάνατά του ἔργα εἰς τὴν διάλεκτον τοῦ λαοῦ, τότε ἤρχισε καὶ ἡ τελευταία νὰ θεωρῆται μία ἀπο τὰς ἐντελεστεράς, τῶν νεωτέρων γλωσσῶν καλαισθητικῶς. Ἡ εὐχρηστία καὶ ἡ προσαρμογὴ εἰς τὴν συνήθειαν ἀποτελοῦν τὸ μόνον κριτήριον δι' αὐτοῦ τῶρα προβυίνομεν καὶ ἡμεῖς νὰ κρίνωμεν τὴν θέσιν τῆς τε καθαρευούσης καὶ δημοτικῆς ἐν τῇ φιλολογίᾳ τοῦ μέλλοντος, ἔχοντες κατὰ νοῦν ὅτι συμφῶνως μὲ τὸν νόμον τῆς ἐπιλογῆς, ἡ γλῶσσα ποῦ ἐκπληροῖ τὰς ἀπαιτήσεις αὐτῆς τῆς δοκιμῆς, θὰ ὑπερισχύσῃ εἰς τὸ τέλος. Ἀρχίζομεν μὲ τὴν πρώτην.

Ἡ καθαρεύουσα ἀνέκαθεν ἐθεωρεῖτο τὸ μόνον κατάλληλον μέσον πρὸς μετάδοσιν τῶν φώτων τοῦ Δυτικοῦ πολιτισμοῦ, τῆς δημοτικῆς λογιζομένης ὡς ἀεπαρκοῦς πρὸς ἐκδήλωσιν ὑψηλῶν διανοημάτων. Καὶ πραγματικῶς, παρ' ὅλας τὰς ἀντιρρήσεις τῶν ψυχαριστῶν, πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἡ καθαρεύουσα εἶναι ἡ μόνη ἐνδεδειγμένη δι' ἔκφρασιν ἀφηρημένων ἰδεῶν, ἐπιστημονικῶν ὄρων καὶ φιλοσοφικῶν θεωριῶν. Εἰς συγγράμματα καθαρῶς διανοητικῆς φύσεως, ἡ καθαρεύουσα εἶναι ὁ συνήθης τύπος, ἐὰν δὲ συνήθης καὶ ζωντανός. Καθὼς παρετηρήσαμεν εἰς τὸ προηγούμενον φύλλον τοῦ «Πόντου», ἡ καθαρεύουσα εἶναι ἀπομίμησις τῆς ἀρχαίας καὶ ἐπομένως τεχνητή, ὅπως δῆποτε ὁμως ἐπειδὴ διεπλάσθη ὅπως συμπληρώσῃ πραγματικὸν χάσμα, διαφορετικὰ δυσαναπλήζωτον, ἐκτε-

λεῖ ὠρισμένην ἀποστολήν, καὶ εἰς τὸ περιβάλλον τῶν ἀφηρημένων ἐννοιῶν εἶναι ζωντανή ὅπως καὶ ἡ δημοτικὴ εἰς τὴν ἰδίαν αὐτῆς σφαῖραν. Παραδεχόμεθα ὅτι ὁ γραπτὸς λόγος πρέπει νὰ βασίζεται ἐπὶ τοῦ προφορικοῦ, ἀλλ' ἐρωτῶμεν ἐὰν κανεὶς ἢμπορεῖ ν' ὀμιλήσῃ ἢ ἀκόμη καὶ νὰ σκεφθῇ ἐπὶ ζητημάτων ἐπιστημονικῆς φύσεως εἰς τὴν δημοτικὴν, τόσον εὐχερῶς καὶ ἀκριβῶς ὅσον ἐν τῇ καθαρευούσῃ. Οἱ περισσότεροί μας «εἶδαμε κ' ἐπάδαμε» ὥσπου νὰ καταλάβωμεν τί θέλει νὰ πῇ διατροβὴ γραμμῆς εἰς τὴν μαλλιαρικὴν. Τὸ σφάλμα τῶν ψυχαριστῶν ἔγκειται εἰς τὴν ἐπιμονὴν των ὅπως ἀποκαταστήσουν τὴν δημοτικὴν ὡς τὴν γλῶσσαν παντὸς εἶδους πνευματικῆς ἐνεργείας, ἐπειδὴ δὲ αὕτη περιέχει μόνον τὰς συνήθεις εἰς τὸν κοινὸν λαὸν λέξεις καὶ ὄχι περισσότερας, ἠναγκάσθησαν νὰ πλάσωσι νέας ὅπου δὲν ὑπῆρχον τοιαῦτα, ἐφαρμοζόντες οὕτως αὐτὴν τὴν σχολαστικὴν μέθωδον τὴν ὁποίαν οἱ ἰδοιοὶ κατέκρινον. Ἡ μαλλιαρικὴ δὲν εἶναι ἄλλο τι παρὰ ἡ δημοτικὴ χωρισμένη ἀπὸ τὴν ζωὴν, καταστάσα τεχνητὴ, χρησιμοποιουμένη εἰς σφαῖραν ξέντην εἰς ἑαυτήν, ἡ δημοτικὴ ψυμυδιωμένη μὲ νεκρὰς λέξεις, ἐφαρμοζομένη εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν ζωὴν καὶ ὄχι εἰς τὸ ἔδαφος ὅπου ἐβλάστησεν. Ἐκ τούτου καὶ τὰ τερατοφυγήματα καὶ αἱ ἀηδίαί των ψυχαριστῶν, οἷτινες ἐπιλήσμονες τοῦ νόμου τῆς ἐλάσσονος φειδοῦς, ἀπατῶνται νομίζοντες ὅτι θὰ καταπεισθῇ κανεὶς ν' ἀπομάθῃ τὸ συνεισθιζόμενον «ἀθάνατο», ἀντὶ τοῦ τεχνητοῦ «ἀπέθαντος», τὸ «ἐξέλιξ»,

ἀντὶ τοῦ «ξετύλιγμα,» τὸ «παλαιολόγος,» ἀντὶ τοῦ «παληοκουβέντας, κ.τ.λ.» Ἡ καθαρεύουσα εἶναι ἡ γλῶσσα τῆς συνηθείας εἰς τὸν ὀρίζοντα τῶν ἀφηρημένων ἰδεῶν καὶ δὲν θὰ ἐπιτρέψῃ ν' ἀντικατασταθῇ ποτὲ ὑπὸ τῆς μαλλιαρικῆς ὡς ἐκ τῆς ἐνεχομένης περιττῆς ἀπωλείας χρόνου καὶ κόπου ἐν τῇ ἐκμαθήσει ὄρων νέων πλασθέντων κατὰ τὴν ὑποκειμενικὴν ἀντίληψιν τοῦ ἐνὸς καὶ τοῦ ἄλλου καὶ οὐχὶ ἀπορρεόντων ἐκ τῶν ἀπαιτήσεων τῆς πνευματικῆς ζωῆς. Τὸ συμπέρασμα μας λοιπὸν εἶναι ὅτι ἡ καθαρεύουσα ὑποβαλλομένη εἰς τὸ κριτήριον τῆς χρησιμότητος ἀνταποκρίνεται εἰς ὠρισμένην ἀνάγκην, τοῦ νὰ ἐκφράζῃ ὀδὸν εἴτε ἐν τῷ γραπτῷ εἴτε ἐν τῷ προφορικῷ λόγῳ, τὴν διανοητικὴν ἄποψιν τῆς ψυχικῆς ἐνεργείας ἐκάστου.

Ἡ δημοτικὴ, ἐξ ἄλλου, εἶναι ἀναμφισβητήτου ὑπεροχῆς εἰς τὸ κράτος τῆς κοινῆς ζωῆς τοῦ ἔθνους, τῶν αἰσθημάτων καὶ τῆς ποιήσεως. Ἡ δημοτικὴ εἶναι ἡ γλῶσσα τῶν κλέφτικων ἄσμάτων, τῶν παραμυθιῶν καὶ τῆς λαϊκῆς σοφίας, καὶ τῆς ὑλικῆς χρήσεως, εἶναι, ὅπως εἶπεν κάποιος, ἡ γλῶσσα ποῦ μανθάνεται εἰς τὰ παιδικὰ παιγνίδια, ποῦ χύνεται εἰς τὸ νεαρικὸν πῦρ, ποῦ προσαρμόζεται εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἀγωγὴν τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὰ πολλαπλὰ συναισθήματα τῆς ψυχῆς του, μὲ τοὺς πόθους, τὰς εὐχάς, καὶ τὰς ἐλπίδας του. Ἡ ἀντίρρησης ὅτι ἡ δημοτικὴ δὲν εἶναι μία ἀλλὰ πολλαὶ δὲν ἔχεται ἀληθείας, διότι ἐκτὸς ὀλίγων λέξεων, αἱ εἰς διαφόρους ἐπαρχίας παραλλαγαὶ συνίστανται ἐκ διαφορῶν τυπικῶν ἰδιωμάτων καὶ διαφο-

ρῶν προφορᾶς αἰτινες δὲν γίνονται ἐπαισθηταὶ εἰς τὸν γραπτὸν λόγον. Ὁ σκοπὸς τῆς γλώσσης δὲν εἶναι ἀπλῆ μηχανικὴ κοινοποίησις, ἀλλ' ἐπικοινωνία ψυχῆς μὲ ψυχὴν, ἐπειδὴ δὲ ἡ καθαρεύουσα στερεῖται ἀκριβῶς αὐτῆς τῆς ἐκφραστικῆς ζωηρότητος, δὲν θ' ἀντικαταστήσῃ τὴν δημοτικὴν εἰς τὴν ποίησιν, εἰς τὴν ἐκφρασίαν τῶν αἰσθημάτων καὶ τὴν διατύπωσιν τῶν ὑλικῶν ἀνάγκων τῆς Νεοελληνικῆς ζωῆς. Τὰ κλέφτικα τραγούδια, ἡ δημοτικὴ ποίησις, ἡ λαϊκὴ συνειδήσις, καὶ οἱ παλμοὶ τῆς καρδίας μας θὰ ἐξωτερικεύονται πάντοτε εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν γονέων μας καὶ ὄχι τοῦ διδασκάλου, τοῦ σπητιοῦ καὶ ὄχι τοῦ σχολείου. Ὅσας φურὰς κι' ἂν βοήσῃ εἰς τὰ αὐτιά μας ἡ λέξις «φλογίδες» ποτὲ δὲν θὰ κατορθώσῃ νὰ φέρῃ εἰς τὰ στόματά μας τόσην ποσότητα σιέλου ὅσην ἡ ἀπλῆ μνεῖα τῆς ζεστῆς «μπριζόλας,» οὔτε θὰ κεντήσουν τὴν ὄρεξίν μας αἱ «ἀφῦαι,» ὅσον ἡ μυρωδιὰ τῆς «σαρδέλας». Οἱ «καθαρισταί,» πρέπει νὰ ἐννοήσουν ὅτι πλανῶνται προσπαθοῦντες ν' ἀντικαταστήσουν τὰς ζωντανὰς λέξεις τῆς δημοτικῆς ἐν τῇ περιγραφῇ τῶν ψυχικῶν συγκινήσεων ἐκάστου, δι' ἐπικουριῶν ἐκ τοῦ ἀρχαίου τυπικοῦ. Ἐπειδὴ ἡ δημοτικὴ εἶναι ἡ γλῶσσα τοῦ προφορικοῦ λόγου τοῦ ἔθνους, ἔχει καὶ τὸ εὐλύγιστον, τὸ εὐπλαστον, τὸ ζωηρόν, τῶν ὁποίων χαρακτηριστικῶν στερεῖται πᾶσα γλῶσσα ἐπιστημονικὴ καὶ προσεποιημένη καθὼς ἡ καθαρεύουσα. Συμπεραίνωμεν ἐπομένως ὅτι ἡ δημοτικὴ ὑποβαλλομένη εἰς τὸ κριτήριον τῆς χρησιμότητος ἀνταποκρίνεται εἰς ὠρισμένην

ανάγκην, ὅπως ὀλδ. ἐκφράζη συμ ὀλι-
κῶς τὰ ἀντικείμενα τῆς ὕλικῆς ζωῆς,
τὴν καρδίαν τοῦ ἔθνους, καὶ τὴν ἐν γένει
αἰσθητικὴν ἀποψιν τῆς ψυχικῆς ἐνεργεί-
ας ἐκάστου ἀτόμου.

* * *

Ἡ ἐξέτασις τῆς καθαρανούσης καὶ τῆς
δημοτικῆς διὰ τῆς δοκιμῆς τῆς χρησι-
μότητος καὶ τῆς προσαρμογῆς εἰς τὴν
συνήθειαν, μᾶς ἀπέδειξε ὅτι ἐκάστη αὐ-
τῶν ἔχει εἰδικὴν ἀποστολὴν ἐν τῷ Ἑλ-
ληνισμῷ, ἀνταποκρίνεται εἰς ζωτικὰς ἀ-
παιτήσεις, καὶ ἐπομένως προώρισται νὰ
ζήσῃ. Τὶ λοιπόν! θὰ ἐξακολουθήσῃ ἢ ἐ-
πάρατος διγλωσσία, θὰ ἔχομεν παντοτε
τὴν πνευματικὴν ζωὴν χωρισμένην ἀπὸ
τὴν ζωὴν τοῦ ἔθνους, μίαν γλῶσσαν τῆς
διανοίας καὶ ἄλλην τοῦ αἰσθήματος;
Ἄχι ὁ χωρισμὸς τοῦ λόγου τοῦ πνευμα-
τικοῦ βίου ἀπὸ τῆς γλώσσης τῆς ἐθνι-
κῆς ζωῆς, θὰ παύσῃ ὅταν παύσῃ ἢ ἐπι-
κράτησις τῆς πνευματικῆς ὀλιγαρχίας
καὶ τοῦ λαϊκοῦ ληθάργου, θὰ παύσῃ ὅ-
ταν ἐπικρατήσῃ ἢ πραγματικὴ δημοκρα-
τία τοῦ πνεύματος. Τὰ στοιχεῖα ποῦ εἶ-
ναι ἠνωμένα ἐν τῇ ζωῇ, ὁ χρόνος δὲν
θὰ ἐπιτρέψῃ νὰ μείνουν χωρισμένα ἐν
τῇ γλώσῃ. Ὅπως τὸ αἰσθημα καὶ αἱ
πράξεις ἀφ' ἑνός, καὶ ἡ ἰδέα καὶ ἡ θεωρία
ἀφ' ἑτέρου χύνονται ὅλαι εἰς ἓν ῥεῦμα,
τὸ ῥεῦμα τῆς ζωῆς, ἔτσι καὶ αἱ συμβολι-
καὶ των διατυπώσεις, καὶ ἡ δημοτικὴ καὶ
ἡ καθαρύουσα, θὰ χυθῶν εἰς μίαν
χοάνην ὅπου θὰ συμμιχθῶν ὅπως ἀπο-
τελέσουν μίαν γλῶσσαν, «δημοτικο-κα-
θαρεύουσαν», ἃν μᾶς ἐπιτρέπεται νὰ τὴν
ὀνομάσωμεν. Αὕτη θ' ἀποτελεῖται ἀπὸ
στοιχεῖα ἐξ ἀμφοτέρων, ἐπειδὴ δὲ ὁ προ-

φορικὸς λόγος εἶναι πάντοτε ἢ πηγὴ ἐξ
ἧς ὁ γραπτὸς λόγος ἀντλεῖ τὴν ὕπαρξιν
του, πολὺ πιθανὸν οἱ τύποι τῆς δημοτι-
κῆς θὰ χρησιμεύσουν ὡς τὸ θεμέλιον,
καὶ αἱ λέξεις τῆς καθαρανούσης ὡς μέ-
ρος τοῦ ἐποικοδομήματος τοῦ νέου κτι-
ρίου, ἀμφοτέρων ἀναπληρουσῶν ἀλλή-
λας. Ὅπως δῆποτε, ὁ χρόνος δὲν θὰ ἐ-
πιτρέψῃ περιττὴν κατανάλωσιν διανοη-
τικῆς ἐνεργείας πρὸς ἐκμάθησιν δύο
γλῶσσῶν ὅπου πολὺ καλὰ ἢμπορεῖ νὰ
ἀρκέσῃ μία. Ἡ γλῶσσα τοῦ μέλλοντος
ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν γλῶσσαν τῶν συγγρα-
φῶν τοῦ μέλλοντος, μετ' εὐχρησιότησεως
δὲ πληροφοροῦμεθα ὅτι ἢ κατὰ τὸ 1903
ἔρρινα τῶν Παναθηναίων ἐφανέρωσεν
ὅτι ἔρκετοὶ ἐκ τῶν νεωτέρων λογοτεχ-
νῶν καὶ γλωσσολόγων μας κάμνουν
χρησιν τῆς «ἐλευθέρως μικτῆς», εἰς τὰ
γραφόμενά των. Ὡς ἀποτέλεσμα λοιπόν,
τῆς ὀλης ἢμῶν ὅσον τὸ δυνατὸν ἀμερο-
λήπιου κριτικῆς ἐρεῦνης συμπεραίνωμεν
ὅτι οὔτε ἢ δημοτικὴ οὔτε ἢ καθαρύου-
σα χωριστὰ θὰ ἐπικρατήσῃ ὡς ὁ τύπος
τοῦ φιλολογικοῦ ἰδιώματος, ἀλλὰ κρᾶ-
μα ἀμφοτέρων, ἢ «δημοτικο-καθαρεύ-
ουσα,» ἢ κάλλιον εἰπεῖν, ἢ ἐλευθέρως
μικτὴ θὰ ἦναι ἢ μορφή τῆς Ἑλληνι-
κῆς γλώσσης τοῦ μέλλοντος.

* * *

Ἀνσιυχῶς τὸ μέλλον δὲν μετετοῦπη
εἰσέτι εἰς παρόν. Ἡ βουλή δὲν κατώρ-
θωσε νὰ λύσῃ τὸ πρόβλημα ποῦ μό-
νον ὁ χρόνος, φυσικῶ τῷ λόγῳ, θὰ ἢμ-
πορέσῃ νὰ λύσῃ. Καὶ ἀκόμη ἐξακολου-
θῶν αἱ ἀκαδημειακαὶ μάχαι καὶ τὰ
γλωσσικὰ γρονθοκοπήματα, καὶ πρὸς
κατάλυσιν τῆς διγλωσσίας ἄλλαι Ἑγλωσ-

σία δημιουργοῦνται, καὶ ἀντὶ διορθώ-
σεως ἀκολουθεῖ θαλασσοποίησις τοῦ ζη-
τήματος, καὶ πρὸς ἀποβολὴν ἑνὸς δαί-
μονος, ἄλλοι ἑπτὰ εἰσάγονται, καὶ ὅπου
καὶ ἂν στραφῶμεν, παντοῦ πανδαιμόνι-
ον, χάος, βαβυλωνία . . . .

Ἐὰν τάχ' αὖριον ἔσεται ἄμεινον.

Ῥαφαήλ Δημητρακόπουλος.